

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
भुक्तानी प्रणाली विभाग

अ.प्रा.निर्देशन नं.१२/०७७

विषय:- जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी व्यवस्था

यस बैंकबाट अनुमतिपत्रप्राप्त भुक्तानी सम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरुको कारोबारमा निहित जोखिम व्यवस्थापनका सम्बन्धमा भुक्तानी तथा फस्यौट ऐन, २०७५ को दफा ४५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहाय बमोजिमको निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. **जोखिम व्यवस्थापन**

संस्थाले कारोबारमा निहित जोखिमको पहिचान, मापन, अनुगमन, व्यवस्थापन, नियन्त्रण र रिपोर्टिङका लागि जोखिम व्यवस्थापन नीति, प्रक्रिया तथा संरचना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्नेछ ।

२. संस्थाले विभिन्न जोखिमहरुको प्रभावकारी व्यवस्थापन तथा जोखिम सम्बन्धी नीति नियमहरुको तर्जुमा गर्न एक छुट्टै जोखिम व्यवस्थापन इकाईको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

३. संस्थाले एक जना अधिकृत कर्मचारीलाई जोखिम व्यवस्थापन अधिकृत नियुक्ती गरी सोको जिम्मेवारी दिनु पर्नेछ ।

४. जोखिम व्यवस्थापन इकाइले सञ्चालक समितिको बैठकमा आवधिक रुपमा जोखिम सम्बन्धी विषयमा Reporting गर्नु पर्नेछ ।

५. संस्थाको समग्र जोखिम व्यवस्थापनका लागि सञ्चालक समिति उत्तरदायी हुनु पर्नेछ ।

६. **जोखिम वर्गीकरण**

प्रभावकारी जोखिम व्यवस्थापनका लागि संस्थाले मुख्यतः देहायबमोजिम जोखिमको वर्गीकरण गर्नु पर्नेछ :

(क) **सञ्चालन जोखिम**

अ) संस्थाहरुले आन्तरिक र बाह्य क्षेत्रबाट आउन सक्ने सञ्चालन जोखिम (सुरक्षा जोखिम, सूचना जोखिम, जनशक्ति सम्बन्धी जोखिम, विपत्ती जोखिम आदि) को पहिचान गरी त्यस्ता जोखिमहरु न्यूनिकरण गर्न आवश्यक पर्ने नीति नियम तथा प्रक्रियाहरुको अबलम्बन गरेको हुनु पर्नेछ ।

- आ) भुक्तानी सम्बन्धी कार्यका लागि कुनै अवरोध विना निरन्तर सञ्चालन हुन सक्ने विश्वसनीय प्रणालीको अबलम्बन गर्नु पर्नेछ ।
- इ) संस्थाले आफ्नो कारोबारसँग सम्बन्धित सञ्चालन जोखिमलाई व्यवस्थापन गर्न प्रभावकारी आन्तरिक नियन्त्रण तथा सूचना प्रणालीको विकास गर्नु पर्नेछ ।
- ई) कुनै कर्मचारी प्रति अधिक निर्भरता, एउटै कर्मचारी लामो समय एकै स्थानमा रहेर कार्य गर्ने तथा कर्मचारीबीच मिलेमतोका कारण उत्पन्न हुन सक्ने लगायत कर्मचारी सम्बद्ध जोखिम न्यूनीकरणका लागि कर्मचारी पदस्थापन एवम् सरुवा लगायतका कार्य प्रभावकारी हुनु पर्नेछ ।

(ख) तरलता जोखिम

- अ) संस्थाले तरलता जोखिमको प्रभावकारी मापन, अनुगमन र व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ ।
- आ) संस्थाले आफ्नो कोषको प्रवाह र सेटलमेन्ट खातामा भएको मौज्जात रकमको प्रभावकारी अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।
- इ) संस्थाले आफ्नो ग्राहकको वालेटमा रहेको विद्युतीय रकमको दायित्व भुक्तानी गर्न पर्याप्त रकम सेटलमेन्ट खातामा राख्नु पर्नेछ ।

(ग) व्यवसाय जोखिम

- अ) संस्थाले व्यवसाय जोखिमहरु पहिचान गरी त्यसबाट व्यवसायमा पर्न सक्ने असरको आँकलन गर्नु पर्नेछ ।
- आ) संस्थाले असहज परिस्थितीमा पनि नियमित रुपमा सेवा प्रवाह गर्न Business Continuity Plan (BCP) तयार गर्नु पर्नेछ ।
७. माथि उल्लेख गरिए बाहेकका अन्य जोखिमहरु (जस्तै: Reputation Risk, Strategic Risk आदि) को समेत पहिचान गर्नु पर्नेछ । संस्थाले यस्ता सबै किसिमका जोखिमहरुको व्यवस्थापन गर्न पर्याप्त नीति तथा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्नेछ ।

मिति : २०७७/१२/१७

भवदीय,

(भुवन कडेल)
कार्यकारी निर्देशक

बोधार्थः

१. श्री नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय, वित्तीय क्षेत्र व्यवस्थापन महाशाखा, सिंहदरवार, काठमाडौं ।
२. श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, गभर्नरको कार्यालय ।
३. श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग ।
४. श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग ।
५. श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, विकास बैंक सुपरिवेक्षण विभाग ।
६. श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, वित्त कम्पनी सुपरिवेक्षण विभाग ।
७. श्री नेपाल बैंकर्स संघ, काठमाडौं ।
८. श्री नेपाल डेभलपमेन्ट बैंकर्स संघ, काठमाडौं ।
९. श्री नेपाल वित्तीय संस्था संघ, काठमाडौं ।
१०. श्री भुक्तानी प्रणाली सञ्चालक तथा भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थाहरु ।

